

vegetace (travního drnu), hromadění stáří a nesklizených zbytků sena, chybějí drobné plošky s obnaženým substrátem, které by zajistila pastva hospodářských zvířat nebo polodivokých spásáčů. Pastva oborní zvěře částečně simuluje pastvu dávných divokých spásáčů a později působících domácích zvířat, čímž pomáhá udržovat otevřený charakter luk a dalších bezlesých enkláv a přispívá k transferu diaspor rostlin. Zároveň však při ní dochází k preferenčnímu okusování kvetoucích bylin ve prospěch trav a navíc jsou místy, v podrostu starších lesů, evidentní důsledky místního přezvěření. Málokdy tak na hrúdech v oboře narazíme na rozkvetlé divizny brunátné (*Verbascum phoeniceum*) a z tohoto důvodu pravděpodobně vymizela i jedinečná populace vstavače kukačky (*Anacamptis morio*) na Lánském hrúdu. V posledních letech je čím dál větším problémem rytí prasaty divokými. Pokud probíhá na plochách, kde je písek překryt vrstvou hlíny a chybí zásoba nebo zdroj diaspor vhodných druhů ke kolonizaci, dochází k rozvoji nežádoucí ruderální vegetace, např. s dominantním merlíkem trpasličím (*Dysphania pumilio*).

V lesích pak zaráží určitá necitlivost vůči chráněným druhům v podrostu. Těžko lze hledat kontinuitu prostředí nutnou pro zachování původních druhů rostlin v mnohahektarových komplexech pasek a mladých výsadeb, často silně zarostlých konkuren-

čními druhy a neofyty, jako jsou astříčka kopinatá, kopřiva dvoudomá (*U. dioica*) a ostružiníky (*Rubus* spp.). Občas je slyšet argument, že pokud by chráněné rostliny byly v CHKO Soutok všude, nemohlo by se v lese vůbec hospodařit. Tyto rostliny ale „všude“ dnes už rozhodně nerostou a svědčí o tom i jejich zařazení v kategoriích ohrožení. Důsledná ochrana populací na přirozených stanovištích by tak měla být jednou z priorit ochrany přírody a doufejme, že probíhající dialog zúčastněných stran povede k většímu respektu k přírodě. Nejde přece „jenom o kytky“, ale i o řadu dalších často specializovaných organismů vázaných na ně či na zachovalý typ stanoviště. Herbářový doklad zaniklé populace je jen chabou útěchou. I přes zmíněné problémy věříme, že se péče o mimořádně cennou přírodu Soutoku bude postupně zlepšovat, zejména díky nově vyhlášené CHKO.

Spoluautoři: Tamara Těšitelová, Petr Koutecký, Kryštof Chytrý a Helena Chytrá

Použitou literaturu a další fotografie najdete na webových stránkách Živy.

Jan Sychra a kolektiv autorů

CHKO Soutok – známý i neznámý ráj vodních bezobratlých

„Upozorněn p. profesorem B. Valouškem na hojný výskyt žábřonůžek a lupenonůžek, zajel jsem v druhé polovině dubna k inundačním tůňm a slepým ramenům Dyje u Břeclavi. [...] V těchto místech našel jsem ve starém rameni Dyje mezi kořeny žebřatky bahenní (*Hottonia palustris*) zajímavou, pro naše země novou ploštěnku *Polycladodes alba*. [...] Připomenu-li ještě, že před dvěma roky našel prof. Mrázek v blízkých tůňm pro naše země nového velkého (30 cm) červa *Criodrilus lacuum*, že v této oblasti žije pijavka lékařská (Klvaňa) a dle Zbořila i želva evropská, že tu v červnu poletují roje obrovské jepice *Palingenia longicauda*, doufám, že moje sdělení bude pobídkou všem přátelům zoologie, aby si pečlivě všimli zvířeny rozsáhlých rozlitan a tůňm jihomoravských.“

Náš exkurz k fauně vodních bezobratlých CHKO Soutok začínáme citací z pera prof. Jana Zavřela (1879–1946), zakladatele zoologického ústavu Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity a jeho prvního ředitele. Při čtení jeho popisu jihomoravských tůňm z r. 1923 a při pohledu na historické mapy a letecké snímky této oblasti zvlhne oko nejednoho hydrobiologa. Rozsáhlé meandry a spojky řečišť Dyje, Moravy, Kyjovky a dalších drobnějších toků vytvářely v minulosti unikátní aluviální mokřadní ekosystémy, jejichž diverzita v čase a prostoru byla formována právě činností řek. Jejich dynamika pak utvářela specializovanou biodiverzitu,

kteřá lákala řadu odborníků. Na Jana Zavřela a jím zmiňovaného Bruna Valouška (1888–1971) navázal ve výzkumu oblasti i Sergej Hrabě (1899–1984), Zavřelův nástupce na PřF MU. V průběhu 20. století pak území navštívili např. Oldřich Kapler (1915–1998) nebo František Kubíček (1929–2025). Jejich práce však probíhaly spíše v první polovině 20. století, nebo mimo oblast samotného soutoku Moravy a Dyje, která se nacházela do r. 1989 v blízkosti železné opony. Až v 90. letech a na přelomu tisíciletí na ně částečně navázali Jiří Heteša (*1931) a Ivo Sukop (1945–2019). Posledně jmenovaný se pak spolu s řadou dalších odborníků podílel

na doposud nejsouhrnnější publikaci věnované vodním bezobratlým širšího území biosférické rezervace Pálava zahrnujícího i většinu současné CHKO Soutok (Opravilová a kol. 1999).

Ztracený ráj?

Do území v širším okolí soutoku Dyje a Svratky razantně zasáhly vodohospodářské úpravy provedené v průběhu 20. století, především v jeho druhé polovině. Šlo o regulaci hlavních toků a výstavbu Novomlýnských nádrží. Spolu s plošným odvodněním navazujících území za účelem převodu aluviálních biotopů na ornou půdu měly tyto zásahy dalekosáhlé negativní důsledky pro vodní režim zájmové oblasti. Izolace říčních toků od navazujících aluviálních mokřadů směřuje k dnešnímu stavu, který lze kromě výrazně sušších poměrů v oblasti charakterizovat i stabilizační podmínky prostředí způsobené absencí disturbancí v podobě periodických záplav a celkové dynamiky řek. Co nám tedy v jihomoravském mokřadním ráji zůstalo z minulosti a co o tom dnes víme? Dlouho očekávané vyhlášení CHKO Soutok je vhodnou příležitostí k rekapitulaci současných znalostí, kterých ale překvapivě není mnoho. Tímto článkem navazujeme na příspěvky věnované biodiverzitě CHKO Soutok v minulém čísle Živy (2026, 1: 33–64).

Pozůstatky říčního království

Nížinné řeky a jejich biodiverzita jsou kvůli zkanalizování koryt, rozsáhlé přeměně povodí a znečištění nejhroženějšími typy toků. Jisté je, že regulací toků Moravy a Dyje (obr. 1) jsme spolu s původními meandry přišli i o specifické biotopy související s činností řek, jako jsou erozní břehové nátrže či šetřkové a písčité lavičky a zaplavovaná vedlejší ramena řek. To mělo důsledky i pro vodní bezobratlé. Doslova ikonickým druhem dolní Moravy

zmiňovaným J. Zavřelem byla největší známá jepice světa, jepice dlouhochvostá (*Palingenia longicauda*; viz článek Tomáše Soldána v Živě 1999, 6: 265–267), která měří včetně štětů až 12 cm. Její robustní larvy žijí obvykle tři roky v bahnitých a jílovitých říčních sedimentech, především při erozních březích toků, kde si pomocí silných předních nohou a mandibulárních klů vyhrabávají chodbičky. Hustota larev v místě výskytu může být enormní, i když je vlastně nevidíme. Masový výlet dospělců je doslova spektakulární a i dnes je považován za bez nadsázky kulturní fenomén přirovnávaný k „rozkvetení řeky“. Bohužel tato jepice, dříve známá z řady středoevropských nížinných řek, vlivem zkanalizování toků postupně vymizela a dnes ji najdeme již jen v Dunaji a především v povodí Tiszy v Maďarsku, Srbsku, na Slovensku a Ukrajině. Ze spodního úseku řeky Moravy vymizela před r. 1935 a tím končí i její výskyt na našem území. V Moravě i Dyji u Lanžhota se dodnes nachází poměrně silná populace dalšího ikonického druhu, jepice podeňky (*Ephoron virgo*), u nás řazené ke kriticky ohroženým druhům. Pro vývoj potřebuje štěrkové substráty, ve kterých hrabou larvy. I když jepice podeňka dosahuje menší velikosti, její masové rojení může připomínat rojení jepic dlouhochvostých. Vlivem znečištění u nás téměř vyhynula. Zachová-

vala se asi pouze jediná populace v řece Jihlavě nad Ivaní, odkud se, podobně jako z blízkých lokalit na Slovensku, po zlepšení kvality vod od 90. let opět vrací. Dnes má právě v oblasti CHKO Soutok stabilní populaci a šíří se i dál proti proudu řekou Moravou až k Uherskému Hradišti.

Podobně ikonické jako tyto jepice jsou vážky klínatky (Gomphidae), jejichž mohutné larvy se vyvíjejí až čtyři roky v jemně písčitéch nebo bahnitých sedimentech pomalu tekoucích úseků Moravy i Dyje. Z nich nejvýznamnější je klínatka žlutonohá (*Stylurus flavipes*, obr. 2), která je u nás kromě jižní Moravy známá již jen z některých úseků Odry, Labe a jeho přítoků. Velcí žlutočerně zbarvení dospělci létají hlavně v druhé půlce léta nad říčními toky a můžeme je zahlédnout, jak usedají na příbřežní bylinnou vegetaci. Početnou populaci má v území i příbuzná klínatka rohatá (*Ophiogomphus cecilia*).

Přestože dnešní Morava a Dyje poskytují spíše fádni nabídku vodních biotopů oproti minulosti, kde žijí hlavně běžné druhy vodních bezobratlých, lze se v nich stále setkat s některými vzácnějšími druhy větších nížinných řek. Některé dokonce byly ještě nedávno považovány za vyhynulé na celém území ČR. Chrostík *Oecetis tripunctata* (obr. 3 a 4) byl na počátku 20. století sbírán např. ve Vltavě v Praze, ale pak byl celé století nezvěstný, než se ho

podařilo před 20 lety znovuobjevit v oblasti Soutoku (Chvojka a Komzák 2008). Zde se nyní vyskytuje pravidelně a postupně je zaznamenáván i v dalších řekách v povodí Moravy a Dyje. Dalším znovuobjeveným chrostíkem z čeledi Leptoceridae je *Setodes punctatus*, který žije na písčitém substrátu větších nížinných řek. Historicky byl znám jen z Čech, v současnosti pochází většina potvrzených nálezů z Dyje a Moravy v oblasti Soutoku, v Čechách máme pouze jeden publikovaný nález z Labe. Mezi naše nejmenší chrostíky patří *Orthotrichia angustella* z čeledi Hydroptilidae, jehož dospělci dorůstají kolem 4 mm. František Klapálek jej koncem 19. století běžně sbíral ve Vltavě a v Labi, ale pak byl už jen jednou zaznamenán v 30. letech 20. století u Vodňan. Současné nálezy v Dyji nad Novými Mlýny a na Moravě v CHKO Soutok jsou tak jedinými důkazy o přítomnosti tohoto druhu chrostíka u nás.

Vzpomínkou na kdysi přírodní nížinné řeky s množstvím padlých stromů a mrtvého dřeva je kriticky ohrožený vodní brouk *Potamophilus acuminatus* (obr. 5) z čeledi vodnářovití (Elmidae). Oproti ostatním zástupcům čeledi je výrazně větší, dorůstá v dospělosti až 8,5 mm. Jde o pozoruhodného brouka, protože má xylofágní larvy, žijící pouze na ponořeném mrtvém dřevě listnatých stromů v proudných úsecích nížinných toků. Larvy, i když jsou relativně

1 Charakter řeky Dyje v úrovni Pohanska. Foto P. Komzák

2 Klínatka žlutohnědá (*Stylurus flavipes*) je druhem zachovalejších nížinných řek. Foto L. Boszorád

3 a 4 Larva ohroženého chrostíka *Oecetis tripunctata* (obr. 3) se svou charakteristickou schránkou (4). Foto P. Komzák

5 Dospělec kriticky ohroženého brouka *Potamophilus acuminatus* žije na rozdíl od ostatních zástupců čeledi vodnářovití (Elmidae) na rozhraní vody a souše a umí výborně létat. Foto M. Straka

6 Aluviální jarní tůň v lužních lesích Soutoku obývá pestrá fauna bezobratlých.
7 Košárské louky s jarními rozlivy jsou rájem vodních bezobratlých i dalších mokřadních živočichů. Foto J. Sychra (obr. 6 a 7)

malé, žijí dlouho, až dva roky, protože dřevu není příliš výživnou potravou pro vodní hmyz. Krátkověcí dospělci, kteří jako jediní naši zástupci vodnářovitých umějí létat, jsou semiakvatictí a zdržují se na rozhraní hladiny a vnošeného dřeva. V minulosti byl tento druh nalezen i na některých lokalitách v Čechách, v současnosti ho však známe již jen z několika málo míst na jižní Moravě. Jeho populace je velmi zranitelná a závislá na přirozených podmínkách v toku a jeho nejbližším okolí, především na přítomnosti mrtvého dřeva. V předmětném území byl v posledních letech doložen např. v Dyji na úrovni Košárských luk.

Oblast soutoku Moravy a Dyje je výjimečná i z pohledu zoogeografického, kdy v rámci našeho území právě pouze zde žijí některé druhy vodních bezobratlých. Jde hlavně o výskyt na okraji areálu druhů, který se rozprostírá východně od České republiky. Typickými příklady jsou některé pijavice, chobotnatky *Glossiphonia slovacica* a *Piscicola fasciata*, které jsou od nás stále známy jen ze spodního úseku Dyje. První z nich je predátorem drobných bezobratlých s recentními nálezy kolem r. 2010, zatímco druhá parazituje na sumci velkém (*Silurus glanis*) a byla v Dyji zjištěna v 50. a 60. letech minulého století. Jejich aktuální výskyt by bylo proto žádoucí ověřit dalším výzkumem.

Poloha na jihovýchodě země a propojení s Dunajem může být ale také nevýhoda, protože spodní úseky Moravy a Dyje jsou vstupní branou pro řadu nepůvodních druhů. Především to jsou mlži, mezi nimi hlavně korbíkula asijská (*Corbicula fluminea*, blíže článek o vodních měkkýších v minulém čísle *Živy*), a koryšci, blešivec trubkovitý (*Chelicorophium curvispinum*) a b. ježatý (*Dikerogammarus villosus*). Poslední jmenovaný pochází z pontokaspické oblasti a po r. 1990 se díky balastní vodě používané v lodní dopravě a propojení evropských toků pomocí umělých kanálů postupně rozšířil do větších řek po celé Evropě. U nás se objevil po r. 2000 a dnes je hojný především v povodí Labe (*Živa* 2018, 5: 251–253). Na jižní Moravě byl v oblasti Soutoku zachycen až o téměř dvě dekády později a v současnosti se vyskytuje v nemalých počtech v Moravě i Dyji. Rychle se množící populace tohoto agresivního druhu velmi negativně ovlivňuje původní druhy blešivců i jiných vodních bezobratlých a narušuje tak celé potravní

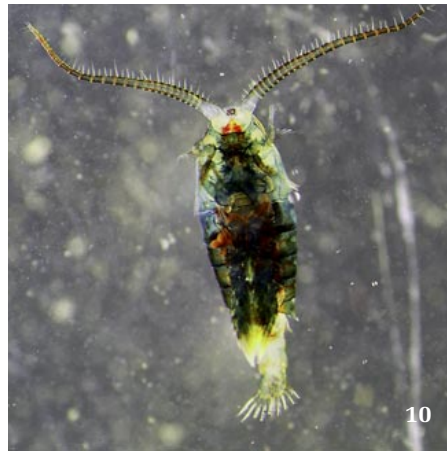

řetězce. Blešivec trubkovitý byl dosud zjištěn jen v nejspodnějším úseku řeky Dyje. Má také pontokaspický původ, není však dravý, živí se filtrováním fytoplanktonu a detritu. Ačkoliv není predátorem, jeho vysoké populační hustoty mohou negativně ovlivnit původní druhy v důsledku konkurence a změny struktury substrátu, způsobené stavbou trubiček ze zachyceného jemného materiálu.

Vysychavé aluviální mokřady – perla CHKO Soutok

Unikátními vodními biotopy záplavové oblasti soutoku Moravy a Dyje jsou periodicky zaplavované aluviální tůňe a rozlivy (obr. 6), jejichž vodní režim vytváří specifické podmínky pro vodní organismy. V území je možné nalézt jak v lužních lesích, tak na podmáčených loukách (obr. 7) a okrajově i na orné půdě. Díky obvykle dlouhé fázi vyschnutí, nepředvídatelnosti doby a délky opětovného zaplavení, kolísání fyzikálních a chemických podmínek, ale i obvyklé absenci ryb hostí jedinečná společenstva specializovaných bezobratlých. Nejvýznamnější jsou bezesporu velcí lupenonožci koryšci, jejichž hojný výskyt byl v minulosti asi nejčastějším důvodem k návštěvě území ze strany hydrobiologů. Z území CHKO Soutok je známo 6 druhů těchto koryšců. Naprosto zásadní význam má oblast především pro jarní druhy, konkrétně žábronožku

sněžní (*Eubbranchipus grubii*) a listonoha jarního (*Lepidurus apus*, obr. na 3. str. obálky). Počet lokalit výskytu těchto dvou druhů v dotčeném území představuje více než třetinu lokalit známých v celé naší republice, přičemž především u samotného soutoku Moravy a Dyje lze jejich výskyt považovat prakticky za plošný. To je dáno hlavně přítomností jejich vaječné banky v terénních depresích lužních lesů, ze kterých se tyto specializované živočichové líhnou v případě zaplavení od poloviny února do května. Při posledním plošném průzkumu zaměřeném na lupenonohé koryšce zde bylo na jaře 2020 nalezeno 29 lokalit s výskytem žábronožky sněžní a 21 lokalit listonoha jarního, přičemž 8 z nich bylo s výskytem obou druhů. Výrazně horší je situace u jedině naší jarní škeblivky, š. oválné (*Cyzicus tetracerus*, obr. 8). Ta byla minimálně od 30. let 20. století známá od Lednice a Podivína, ale poslední údaje pocházejí zhruba z r. 2000. V 90. letech byla objevena ve Škeblůvkové tůni na Pohansku, ale naposledy zde máme záznam v r. 2006. Příčinou její vzácnosti i ohrožení může být pozdní jarní výskyt, od konce dubna do června, kdy je většina našich aluviálních tůň již vyschlá nebo vysychající, zvláště v posledních desetiletích. Vliv zkanalizování toků se přitom velmi silně projevuje právě v oblasti mezi Lednicí a Podivínem i na Pohansku, kde v posledních

8 Škeblavka oválná (*Cyzicus tetracerus*) je v České republice na pokraji vyhynutí. Foto M. Stuchlík

9 Vzácný máloštětinatý červ kriodrilus bahenní (*Criodrilus lacuum*) vykukuje ze své chodbičky v polním rozlivu u Lanžhota. Foto J. Sychra

10 Modře zbarvená vznášivka šmolková (*Hemidiaptomus amblyodon*) patří k charakteristickým druhům vysychavých vod. Foto D. Pliska

11 Perloočka z druhové skupiny hrotnatky zúžené (*Daphnia atkinsoni*) se řadí k našim nejvzácnějším perloočkám. Na našem území žije pouze ve vysychavých rozlivech na jižní Moravě. Foto A. Devánová

12 Luční aluviální mokřad Bažina na Košárských loukách

13 Mikulčické rameno – bývalé rameno řeky Moravy, dnes s bohatou mokřadní flórou i faunou.

Foto J. Bojková (obr. 12 a 13)

14 Vzácnější vodní brouci aluviálních mokřadů a rozlivů vyskytující se na Soutoku. Vlevo potápník *Rhantus consputus* a vpravo proužník *Helophorus liguricus*. Foto M. Horsák

15 Vlajkový druh zachovalých nížinných mokřadů s pestrá vegetací pijavka lékařská (*Hirudo medicinalis*) s typickou barevnou kresbou na hřbetě. Foto J. Schenková

byla u nás po prvním objevu zjištěna jen v několika aluviálních tůňích v dolním Podolí. Je možné, že může být v terénu zaměňována za příbuznou běžnou ploštěnku mléčnou (*D. lacteum*), ale jistě je to způsobeno i nedostatečným průzkumem vhodných biotopů.

Trvalé tůňe a mrtvá ramena

Rovněž v trvalých aluviálních tůňích a mrtvých říčních ramenech (obr. 12 a 13) se na území CHKO Soutok vyskytují faunisticky zajímavé druhy bezobratlých. Významní jsou někteří měkkýši v čele s kriticky ohroženým svinutcem tenkým (*Anisus vorticulus*), o nichž však pojednává už článek v minulém čísle *Živy*. Dalším vlajkovým druhem těchto aluviálních biotopů je pijavka lékařská (*Hirudo medicinalis*, obr. 15). I když je u nás potvrzena i z některých jiných nížinných oblastí, pouze na nejnižnější Moravě lze mluvit o jejím plošném výskytu (o pijavicích také v *Živě* 2009, 6: 267–270). V zájmovém území byla zjištěna jak v oblasti Lednice a Podivína, tak přímo na samotném Soutoku (např. Černá jezera, Sekulská Morava), blíže Lanžhota (např. Společná jezera) až po Hodonín a dále k Rohatci. Pro svůj život potřebuje zachovalejší mokřady s bohatou vegetací a přítomností obojživelníků, jejichž krví se živí mladí jedinci. Často využívanou strukturou jsou i větší hnízda vodních ptáků, do kterých dospělí jedinci s oblibou kladou kokony. V území byly nalezeny i další vzácnější druhy pijavic, např. hltanovka *Erpobdella testacea* nebo chobotnatka *Alboglossiphonia striata*. Přestože se zde historicky vyskytovaly želvy bahenní (*Emys orbicularis*), doposud se tu nepodařilo nalézt specializovanou chobotnatku želví (*Placobdella costata*). To jen potvrzuje, že v širší oblasti aktuálně zjišťování jedinci

letech prakticky nedochází k zaplavení známých lokalit (Škeblavková tůň nebyla naplněna od zmíněného r. 2006). V ČR je pak známá již jen jediná recentní lokalita tohoto druhu na Bzenecku. Především v efemerních polních rozlivech (viz např. *Živa* 2022, 5: 261–264), tedy osluněných raně sukcesních biotopech, se např. v okolí Lanžhota objevují i letní druhy, žábřonožka letní (*Branchipus schaefferi*), listonoh letní (*Triops cancriformis*) a škeblavka rovnohřbetá (*Leptestheria dahalacensis*).

Aluviální tůňe a rozlivy v CHKO Soutok jsou však i domovem celé řady dalších jedinečných bezobratlých, o kterých máme v současnosti jen povrchní znalosti. Jde např. o zástupce perlooček a klanonožců, kteří jsou na našem území vzácní, nebo dokonce žijí pouze zde. Mezi ikonické druhy jarních periodických vod daného území patří velké druhy vznášivek, jako jsou syté modře zbarvená vznášivka šmolková (*Hemidiaptomus amblyodon*, obr. 10) a doruda zbarvená v povodňová (*Diaptomus castor*). Za použití molekulárních metod a mikroznaček při determinaci se nám v r. 2025 podařilo na Pohansku nalézt buchanku *Cyclops stagnalis*, což je první doložený výskyt tohoto druhu v ČR. V polních rozlivech u Lanžhota a Kostic byla u nás po asi 70 letech potvrzena i vzácná perloočka z druhové skupiny hrotnatky zúžené (*Daphnia atkinsoni*, obr. 11), která byla historicky zjištěna v oblasti Mušova a Břeclavi. Zajímavostí u ní je tvorba antipredačních struktur na hlavě, jež mohou být rozvinuté až do formy „trnové koruny“

a slouží tomuto druhu proti predaci ze strany listonohů (*Živa* 2009, 6: 265–266). Další významnou, celoevropsky vzácnou perloočkou je zde *Wlassicsia pannonica*, známá z periodických vod v povodí Dunaje, u nás se vyskytuje zase právě jen na nejnižnější Moravě.

Především v jarních aluviálních tůňích najdeme dalšího korýše – srostlořepa kráčívého (*Synurella ambulans*), drobného světlého blešivce, který je na rozdíl od svých příbuzných vázaný na stojaté, často i vysychavé vody. Nacházíme zde i pozoruhodné máloštětinaté červy, jako je kriticky ohrožený *Lamprodrilus mrazeki* (popsaný S. Hrabětem jako nový druh v r. 1928), u něhož víme jen o několika málo nálezích na světě – mimo ČR ještě v Pomoraví na Slovensku a nověji v Nizozemsku. Tento druh je vázán na periodické vody především v aluviu spodního úseku Dyje a vyschnutí přežívá v cystách, kde se množí pomocí architektomie, tedy rozpadem těla na jednotlivé segmenty a jejich následnou regeneraci. Vyjma nálezu jediného juvenilního jedince u Valtic dnes bohužel chybějí aktuální údaje z našeho území. Dalším pozoruhodným zástupcem této skupiny, zmiňovaným již J. Zavřelem v textu citovaném v úvodu, je kriodrilus bahenní (*Criodrilus lacuum*, obr. 9). Jde o ohroženého kroužkovce dorůstajícího délky až 40 cm, vázaného opět na tůňe v aluviích větších řek s těžištěm výskytu na jižní Moravě a řadou nálezů ve sledované oblasti, včetně polních rozlivů. Rovněž Zavřelem zmíněná ploštěnka mnohoooká (*Dendrocoelum album*)

želv velmi pravděpodobně nepocházejí z původní populace.

Z planktonních koryšů lze v trvalých aluviálních mokřadech u Břeclavi vzácně nalézt např. bentický druh perloočky okřeženku vzácnou (*Bunops serricaudatus*), obývající tůň s rozvinutou ponořenou (submerzní) vegetací, které se přidružuje pomocí tylní přísavky, a spásá jemné nárosty řas. V přírodní památce Kutnar jsme v r. 2025 našli teprve druhou lokalitu vznášivky *Eudiaptomus transylvanicus* u nás. Pro zajímavost stojí za to uvést i nález zimní buchanky *C. kikuchii* v Mikulčickém mrtvém rameni, jelikož je tento druh na našem území znám zejména z velkých zatopených lomů po těžbě. Kromě toho se v těchto biotopech vyskytuje řada významných druhů vodního hmyzu. Z vážek vázaných na stojaté vody, u kterých jsou místní populace významné z hlediska celé ČR, můžeme zmínit např. šídlo luční (*Brachytaron pratense*), lesklíci velkou (*Epitheca bimaculata*) nebo vážku plavou (*Libellula fulva*).

Velmi bohatá je na Soutoku fauna vodních brouků, které nalezneme jak v trvalých, tak vysychavých biotopech. Tradičně se zde početně vyskytují spíše teplomilné vzácnější druhy, které se nyní pomalu šíří i do dalších částí republiky, jako jsou křepčík obroubený (*Cybister lateralimarginalis*), potápník *Hydrovatus cuspidatus* a *Laccophilus poecilus* nebo vodomilové *Helochares lividus* a *Limnoxenus niger*. Hojný je v území i největší vodní brouk světa, vodomil černý (*Hydrophilus piceus*),

jehož larvy potřebují pro svůj vývoj bohaté populace vodních plžů, kteří jsou jejich hlavní kořistí. Významné jsou také nálezy chráněného potápníka, kriticky ohroženého p. dvojčárého (*Graphoderus bilineatus*), řazeného i mezi evropsky významné druhy v rámci Natury 2000, v Dědově šterkovně a Společných jezerech, představujících dvě ze tří recentních lokalit druhu na Moravě. Tento druh vázaný spíše na oligotrofnější stanoviště má u nás centrum výskytu v jižních Čechách. Jeho přítomnost v lužních biotopech, která je zde v rámci ČR jedinečná, je typická např. v Maďarsku, kde jsou jeho populace pozitivně ovlivňovány záplavovými cykly řek. V lužních rozlívčích, které mohou být v oblasti Soutoku v klimaticky vlhčích letech značně rozsáhlé, nalezneme i další, vesměs právě jen pro jižní Moravu typické zástupce. Mezi ně patří dva vzácnější druhy potápníků rodu *Rhantus*, konkrétně *R. consputus* (obr. 14 vlevo) a *R. latitans*. Hlavní oblast výskytu zde má i ohrožený vodomil *Berosus geminus*, typický pro záplavová území větších toků. V mělkých tůňkách po jarních záplavách lze najít proužníky *Helophorus liguricus* (obr. 14 vpravo) a *H. villosus*. Druhy jmenované, který se vyskytuje jen v povodí Dunaje, byl u nás nalezen pouze jednou na Pohansku, a je proto řazený mezi kriticky ohrožené druhy.

Závěrem

Území chráněné krajinné oblasti Soutok je jedinečné v rámci celé České republiky, ale i širšího regionu. Vždyť zahrnuje jeden

z největších komplexů lužních lesů ve střední Evropě. Jak jsme se snažili ukázat, platí tato jedinečnost beze zbytku i o fauně vodních bezobratlých. I když je zřejmé, že zde došlo vlivem negativních zásahů v minulosti k celkové degradaci mokřadních ekosystémů, stále se tu nachází nejrepresentativnější ukázka nížinných luhů a jejich mokřadů u nás, ve kterých jako v refugiu přežívají unikátní organismy. Jejich ochrana ve formě aktuálního vyhlášení CHKO a rozšíření maloplošných chráněných území je naprosto zásadní.

Jak jsme již naznačili, naše znalosti o fauně vodních bezobratlých jsou dnes až překvapivě kusé. O některých skupinách, např. velkých lupenonožcích, toho víme vcelku dost, u celé řady dalších se však poznání oproti minulosti příliš nezměnilo. V souvislosti s vyhlášením CHKO se motivace k dalšímu výzkumu zvyšuje. Zakończeme proto náš text stejně jako kdysi Jan Zavřel – doufáme, že naše sdělení bude pobídkou všem přátelům zoologie, aby si pečlivě všímali zvířeny nížinných řek, rozsáhlých rozlívčích a tůň jihomoravských!

Kolektiv spoluautorů: Petr Komzák, Dominik Pliska, Jana Schenková, Jindřiška Bojková

Použitá a doporučená literatura je uvedena na webové stránce Živý.